

Donata Rossa
Akademia Marynarki Wojennej

PARTNERSTWO EUROŚRÓDZIEMNOMORSKIE I UNIA DLA MORZA ŚRÓDZIEMNEGO JAKO FILARY BEZPIECZEŃSTWA W REGIONIE

STRESZCZENIE

Region Morza Śródziemnego jest regionem specyficznym pod względem zróżnicowania ognisk zapalnych. Na obszarze tym występuje cała gama potencjalnych konfliktów zbrojnych. Ogniska zapalne, jakie się tu pojawiają, mają swój rodowód w postaci waśni na tle narodowościowym i religijnym, ekonomicznym, demograficznym i pozostają w ścisłym związku z różnymi postaciami terroryzmu. Integracja państw w ramach Wspólnot Europejskich wprowadziła oprócz intensyfikacji działań na polu ekonomicznym także znaczące postępy na polu współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa. W rejonie Morza Śródziemnego ta kwestia miała szczególne znaczenie z uwagi na fakt, że jest to główne miejsce potencjalnego zagrożenia dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej. To właśnie dzięki UE współpraca w ramach Partnerstwa Eurośródziemnomorskiego oraz Unii dla Morza Śródziemnego pozwala na efektywne realizowanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa w regionie.

Słowa kluczowe:

współpraca akwenowa, Partnerstwo Eurośródziemnomorskie, Unia dla Morza Śródziemnego, bezpieczeństwo regionalne, Unia Europejska.

WSTĘP

W rejonie Morza Śródziemnego występuje wiele obszarów napięć i kryzysów lokalnych, z których część przeradza się w konflikty międzynarodowe o dużym stopniu zaangażowania państw trzecich. Do takich konfliktów można zaliczyć wojnę w Bośni i Hercegowinie oraz w Kosowie, konflikt na Bliskim Wschodzie czy greckie spory z Turcją, Macedonią i Albanią. Występują też dwa konflikty, które mimo małego stopnia zaangażowania państw trzecich mają bardzo duże znaczenie dla stabilności w regionie. Są to wojna domowa w Algierii oraz problem kurdyjski.

Większość konfliktów, które występują w regionie Morza Śródziemnego, ma miejsce bezpośrednio przy zewnętrznych granicach Unii Europejskiej. Głównymi problemami, jakie można obserwować, są te spowodowane konfliktami Grecji z państwami ościennymi: konflikt z Turcją o wody terytorialne na Morzu Egejskim, nierozwiązana kwestia Cypru, jak również konflikt z Macedonią o nazwę państwa oraz spór na linii Grecja — Albania dotyczący sytuacji mniejszości narodowych w obu państwach. O ile lokalne problemy Grecji z Macedonią i Albanią udało się rozwiązać dość szybko¹, o tyle zatargi z Turcją mają charakter znacznie poważniejszy.

Kwestia podziału Cypru na dwie niezależne części stała się sprawą międzynarodową w momencie inwazji na tę wyspę wojsk tureckich w 1974 roku. Po inwazji, zakończonej dla Turcji sukcesem, powstały dwa niezależne państwa — Republika Cypru oraz Republika Turecka Cypru Północnego, która nie została uznana przez żadne, oprócz Turcji, państwo na świecie. Sytuacja uległa zmianie w momencie ogłoszenia przez Turcję chęci przystąpienia do Wspólnot Europejskich. Niestety w referendum w 2004 roku większość Greków opowiedziała się za pozostawieniem podziału wyspy.

Konflikt grecko-turecki odnosi się do ponad dwóch tysięcy greckich wysp znajdujących się na Morzu Egejskim, z których jedynie dwieście jest zamieszkałych. W świetle Konwencji o prawie morza (1982 r.) Grecja ma tytuł prawny do wysuwania roszczeń o szelf kontynentalny okalający te wyspy, a także do eksploataowania znajdujących się tam bogactw naturalnych. W tej sytuacji Turcji przypadłoby prawo do sprawowania jurysdykcji nad obszarem obejmującym relatywnie wąski pas przyległy do wybrzeża Anatolii.

Spór dotyczy wysp, których status prawny nie został uregulowany, przy czym każda ze stron uważa wyspy i skały za swoją własność. Problem jest skomplikowany, bowiem są to obszary niezamieszkane. Spór zapoczątkował incydent ze statkiem tureckim „Figen Akat” w grudniu 1995 roku. Nastąpiła wymiana not i powstało napięcie pomiędzy dwoma państwami, dlatego niezbędna była mediacja Stanów Zjednoczonych, która doprowadziła do powrotu do *status quo ante*. Patrząc

---

¹ W przypadku Macedonii Grecja uznała to państwo w 1995 r. w zamian za zmianę godła i skreślenie z konstytucji pretensji do greckich prowincji (Macedonii Środkowej, Zachodniej i Wschodniej). W 2004 r. Macedonia wycofała swoje wojska z granicy z Grecją, a ta w zamian silnie zaczęła popierać niedoszłego wroga w staraniach o wejście do NATO i Unii Europejskiej. Wzrost napięć w stosunkach z Albanią, z którą dopiero co Grecja podpisała akt zakończenia wojny (Grecja od lat 40. XX w. do 1987 r. oficjalnie pozostawała w stanie wojny z Albanią), zaczął się w 1994 r., gdy Grecy zamieszkujący Epir Północny zaatakowali albański posterunek policyjny. Rozpoczęły się aresztowania Greków na tym obszarze, a w odwecie rząd w Atenach wydalil 30 tys. Albańczyków ze swojego państwa. Kompromis osiągnięto w 1995 r. (m.in. uwolniono aresztowanych Greków), a państwa zawarły układ o przyjaźni i współpracy.

z perspektywy prawa międzynarodowego, spór ten sięga początku XX wieku. Turcja — wówczas Imperium Otomańskie — sprawowała suwerenne prawa na wyspach Morza Egejskiego do roku 1911 roku, czyli do wojny włosko-tureckiej. Liczne porozumienia zawierane między Włochami i Turcją oraz między Włochami i Grecją, a także traktaty wielostronne z Sévres państw europejskich z Imperium Otomańskim nie weszły w życie, a wyspy pozostały pod władzą Turcji. Sprawę uregulowano dopiero w traktacie z Lozanny z 24 kwietnia 1923 roku.

Kolejny z konfliktów w Bośni i Hercegowinie zdestabilizował na początku lat dziewięćdziesiątych sytuację geopolityczną w regionie. Wojna bałkańska zakończyła się w 1995 roku pokojem podpisanym w Dayton².

Po niespełna czterech latach konflikt rozgorzał na nowo. Tym razem oś ciężkości przeniosła się na południe Nowej Jugosławii. W krótkim czasie zostały ujawnione liczne przypadki łamania praw człowieka w regionie. Na pomoc Albańczykom ruszyły państwa NATO i 24 marca 1999 roku rozpoczęły naloty na pozycje serbskie oraz cele strategiczne w Serbii (mosty, elektrownie i wodociągi).

Wymienione konflikty i regiony napięć w sposób bezpośredni dotyczą Unii Europejskiej, gdyż albo jest w nie zaangażowane państwo-członek Wspólnot Europejskich, albo toczą się na terytoriach z nią graniczących. Z tego też względu mają one priorytetowe znaczenie dla państw zachodnioeuropejskich, a ich rozwiązanie oraz niedopuszczenie do rozprzestrzenienia się leży w interesie UE. Inne konflikty, które mają miejsce w regionie, destabilizują nie tylko Europę, ale i pozostałe regiony Morza Śródziemnego.

Konflikt na Bliskim Wschodzie od czasu zakończenia drugiej wojny światowej powoduje stałe napięcia. Koniec XX wieku przyniósł nadzieje na jego zakończenie, niestety po kilku latach sytuacja wróciła do stanu regularnej wojny między stronami. Nieuporządkowane do końca sprawy procesu pokojowego oraz kwestie związane z fundamentalizmem i terroryzmem powodują, że w dalszym ciągu region ten charakteryzuje się zwiększonym ryzykiem wybuchu konfliktu.

Pozostałe dwa konflikty są wyjątkowe. Pierwszy to wojna domowa w Algierii. W 1990 roku wybory w Algierii wygrał fundamentalistyczny Muzułmański Front Ocalenia. Dotychczasowe władze nie chciały jednak dopuścić do przeobrażenia kraju w republikę islamską i dokonały zamachu stanu. Państwa zachodnie ograniczyły się tylko do lakonicznych uwag i próśb pod adresem dwóch stron o zaprzestanie wojny domowej, lecz obawiały się silniejszej interwencji³, gdyż Algieria mimo toczącej wojny nie zaprzestała dostarczania surowców gazu ziemnego i ropy naftowej.

---

² „Rzeczpospolita”, nr 290 z 15 grudnia 1995 r., s. 1.

³ „Rzeczpospolita”, nr 265 z 16 listopada 1995 r., s. 7.

To sprawiło, że opowiedzenie się państw europejskich po jednej ze stron konfliktu mogłoby doprowadzić do nieprzewidywalnego w skutkach zamachu na instalacje wydobywcze i do kryzysu w Unii Europejskiej. Dodatkową kwestią była sprawa licznej imigracji algijskiej mieszkającej w Europie. Interwencja czy ostrzejsze stanowisko państw zachodnioeuropejskich mogło doprowadzić do demonstracji w głównych europejskich miastach. Drugi problem to konflikt kurdyjski. Nie rozgrywa się w rejonie Morza Śródziemnego, ale jego oddziaływanie oraz zaangażowanie państw powoduje, że wpływa na sytuację w basenie Morza Śródziemnego⁴.

Należy zauważyć, że obecnie problem konfliktów zbrojnych i ognisk zapalnych wpływających na poziom bezpieczeństwa Europy nie zawęża się do problemów *stricto* militarnych, ale również, a może przede wszystkim, dotyczy on zabezpieczenia granic unijnych oraz szerokiej platformy współpracy w regionach narażonych na szczególne zagrożenie terroryzmem.

Partnerstwo Eurośródziemnomorskie (Euro-Mediterranean Partnership), zwane również procesem barcelońskim, zostało zapoczątkowane w dniach 27–28 listopada 1995 roku w Barcelonie. W spotkaniu wzięło udział piętnaście państw Unii Europejskiej (Austria, Belgia, Dania, Niemcy, Hiszpania, Finlandia, Grecja, Szwecja, Francja, Irlandia, Holandia, Luksemburg, Włochy, Portugalia i Wielka Brytania) oraz dwanaście państw z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu (Egipt, Izrael, Syria, Jordania, Liban, Maroko, Tunezja, Algieria, Turcja, Malta, Cypr i Autonomia Palestyńska)⁵. Zakres działania tej organizacji podzielono na trzy koszyki: partnerstwo polityczne i w zakresie bezpieczeństwa, ekonomiczne i finansowe oraz społeczne, kulturalne i humanitarne.

Po dwukrotnym, od momentu powstania tego procesu, rozszerzeniu Unii Europejskiej liczba uczestników wzrosła do trzydziestu siedmiu. Cypr i Malta nie wpływają na zmianę liczebności członków, gdyż od początku brały udział we współpracy eurośródziemnomorskiej, a od 2004 roku stały się pełnoprawnymi uczestnikami UE. Obecnie na proces barceloński składa się dwadzieścia siedem państw europejskich i dziesięć południowośródziemnomorskich.

Podstawowym dokumentem jest Deklaracja barcelońska przyjęta przez ministrów spraw zagranicznych uczestniczących w konferencji eurośródziemnomorskiej w Barcelonie 25 i 26 listopada 1995 roku. Składa się ona z preambuły, trzech

---

⁴ W połudnowo-wschodniej Turcji żyje około 10–12 mln Kurdów, w północno-zachodnim Iranie 6 mln, w północnym i północno-wschodnim Iraku około 4 mln, w północno-wschodniej części Syrii około 1,5 mln, a w Azerbejdżanie i Armenii około 150 tys. Zob.: T. Kisielewski, *Nowy konflikt globalny*, Toruń 1993, s. 47.

⁵ Barcelona Declaration, http://europa.eu.int/comm/external_relations/euomed/bd.htm

części odpowiadających trzem formom współpracy pomiędzy krajami UE a krajami południowymi oraz części zwanej „krokami po konferencji”.

W preambule podkreślono strategiczną rolę rejonu śródziemnomorskiego. Partnerstwo nie zastępuje innych działań podejmowanych na rzecz pokoju i stabilności, ale ich rozwój i przyczynianie się do sukcesów. Celem ogólnym jest przekształcenie obszaru Morza Śródziemnego w obszar dialogu, współpracy i wymiany oraz wzmocnienie zasad demokracji i przestrzegania praw człowieka.

Część pierwsza dotyczy partnerstwa w sprawach politycznych i bezpieczeństwa, część druga partnerstwa ekonomicznego i finansowego, a trzecia partnerstwa w sprawach społecznych, kulturalnych i humanitarnych.

W „krokach po konferencji” podana została data następnego spotkania ministrów spraw zagranicznych, które odbyło się w drugiej połowie 1997 roku.

GENEZA PROCESU BARCELONSKIEGO

Początków polityki śródziemnomorskiej można doszukiwać się już w traktatach rzymskich, w których jest zapis o terytoriach związanych w szczególności sposobem z jednym z państw członkowskich.

Stosunki z krajami południowymi zapoczątkowała w latach pięćdziesiątych Francja. Było to spowodowane posiadaniem do niedawna przez nią w tamtych rejonach kolonii. Nie istniała wówczas jedna polityka śródziemnomorska EWG, była to polityka wobec pojedynczych państw tamtego regionu. Na przeszkodzie stał także problem krajów, które miałyby wchodzić w skład tej polityki. W latach sześćdziesiątych za takie państwa uważano Cypr, Malte, Turcję, państwa Maghrebu (Maroko, Tunezję, Algierię) oraz Bliskiego Wschodu. Z czasem w polityce eurośródziemnomorskiej za ważne uznawano państwa Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu. Po nadaniu Turcji statusu kandydata do Unii Europejskiej oraz przyjęciu Cypru i Malty do tej struktury pogląd ów stał się prawdziwy.

Drugim etapem było proklamowanie w 1972 roku globalnej polityki śródziemnomorskiej, której zadaniem było stworzenie równych zasad współpracy między EWG a państwami Maghrebu i Maszreku (Libia, Sudan, Egipt), które zostały wyrażone w układach o współpracy i protokołach finansowych.

Podstawowe regulacje prawne dotyczące współpracy z państwami Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu zawarte są w traktacie rzymskim o EWG. Specjalnym przypadkiem była Algieria, która walczyła o niepodległość, a rozciągnięte zostały na nią szczególne postanowienia traktatu. Wynikało to z faktu, że formalnie

stanowiła wówczas część terytorium francuskiego. Artykuł 131 mówi o stowarzyszeniu pozaeuropejskich krajów utrzymujących stosunki z Belgią, Francją, Holandią i Włochami. Celem tego jest rozwój współpracy gospodarczej i społecznej tych państw z członkami Wspólnoty.

5 września 1959 roku zawarto układ francusko-tunezyjski, na mocy którego eksportowane towary tunezyjskie zostały zwolnione z opłat celnych, ale nie mogły być reeksportowane do innych państw. W 1963 roku wszystkie państwa Maghrebu wystąpiły z inicjatywą zawarcia układów handlowych z EWG. Symbolicznym początkiem współpracy była I Konferencja Ministrów Gospodarki Państw Maghrebu, która odbyła się w dniach 29 września — 1 października 1964 roku. Efektem tego spotkania było powołanie do życia Stałego Maghrebskiego Komitetu Doradczego, którego celem stało się opracowanie projektów z zakresu integracji gospodarczej. Najwięcej problemów w negocjacjach z EWG przysporzył zakres wypracowywanych umów. Kraje Maghrebu chciały, by prócz kwestii handlowych regulowały one również kwestie finansów, migracji i zatrudnienia, na co państwa europejskie nie chciały się zgodzić. Rozmowy przerwano i wznowiono je dopiero w listopadzie 1967 roku. Ustalono, że układy będą dotyczyły tylko stosunków handlowych. Duży problem stanowiła Algieria, która przyjęła twarde stanowisko. Mogła ona sobie na to pozwolić z dwóch powodów. Po pierwsze posiadała bogate złoża surowcowe, a po drugie miała wyjątkową pozycję na rynku wspólnotowym, co zapewnił jej traktat rzymski. Doprowadziło to do zawieszenia rozmów z tym państwem. W marcu 1969 roku zostały podpisane układy z Tunezją i Marokiem, które tworzyły tzw. „zmodyfikowaną strefę wolnego handlu pomiędzy każdym z krajów a Wspólnym Rynkiem”⁶. Dzięki tym układom 60 procent eksportu z Maroka trafiało na rynek europejski, a w przypadku Tunezji było to 70 procent. Dotyczyło to niemal wszystkich produktów przemysłowych i większości produktów rolnych.

Stosunki EWG z państwami wschodniej części Morza Śródziemnego były znacznie mniej intensywne. Podpisano tylko nieliczne porozumienia o charakterze tymczasowym. Dopiero w 1972 roku podpisano układy handlowe z Egiptem i Libanem, które przywidywały stopniową redukcję cła.

W październiku 1972 roku Rada Europejska proklamowała globalną politykę śródziemnomorską. Wybranim partnerom przedstawiono wizje współpracy, która była zależna od możliwości gospodarczych państw. Obowiązywać miały umowy dwustronne. Głównym celem było utworzenie strefy wolnego handlu dla produktów przemysłowych w ciągu czterech lat. Taką samą ofertę skierowano zarówno do

---

⁶ P. Borkowski, *Partnerstwo Eurośródziemnomorskie*, Warszawa 2002, s. 124.

państw Maghrebu, jak i Maszreku. Układy weszły w życie dopiero w 1976 roku. W następnych latach były one uzupełniane nowymi regulacjami, między innymi o pomocy technicznej i finansowej w postaci pożyczek i świadczeń bezzwrotnych. Zawierały one również zapisy o instytucjonalizacji kontaktów pomiędzy EWG a państwami stowarzyszeniowymi. W każdym z państw śródziemnomorskich powstawały odpowiednie organy zajmujące się kontaktami z EWG, a w ich stolicach otwierane były przedstawicielstwa Komisji Europejskiej. Umowy z 1976 roku stały się podstawą stosunków z państwami basenu Morza Śródziemnego na ponad dwadzieścia lat.

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku nastąpił zwrot w polityce śródziemnomorskiej. Pierwszym tego dowodem było proklamowanie przez Radę Ministrów Wspólnot Europejskich w grudniu 1990 roku tzw. nowej polityki śródziemnomorskiej, której zadania polegały między innymi na wspieraniu reform gospodarczych, dialogu politycznym i ekonomicznym na poziomie regionalnym i subregionalnym, zwiększeniu zaangażowania finansowego WE.

Drugim etapem było przyjęcie w grudniu 1991 roku Traktatu o Unii Europejskiej, który przyznawał nowej strukturze duże możliwości w zakresie działań zewnętrznych. Kulminacyjnym momentem był kwiecień 1992 roku, kiedy to Komisja Europejska przedstawiła propozycję rozwoju współpracy z państwami Maghrebu. Zaproponowano tym państwom zawarcie nowych umów, które opierałyby się na czterech elementach: „dialogu politycznym, wolnym handlu w zakresie towarów przemysłowych, współpracy ekonomicznej, społecznej i kulturalnej oraz wzmocnionej współpracy finansowej⁷”. Unia Europejska nieformalnie zaproponowała tym państwom zinstytucjonalizowanie współpracy. Negocjacje na temat kształtu przyszłego partnerstwa trwały trzy lata, kierowała nimi „Trójka”, w skład której weszli przedstawiciele Niemiec, Francji i Hiszpanii. 31 października Rada ds. Ogólnych zadecydowała, że uczestnikami tej organizacji będzie piętnaście państw europejskich oraz dwanaście państw z rejonu Morza Śródziemnego: Egipt, Izrael, Syria, Jordania, Liban, Maroko, Tunezja, Algieria, Turcja, Malta, Cypr oraz Autonomia Palestyńska⁸. Libia nie została zaproszona. Pierwsze spotkanie w formie „15 + 12” odbyło się w czerwcu 1995 roku. Na miejsce konferencji wybrano Barcelonę, a datę ustalono na 27 i 28 listopada 1995 roku.

Deklaracja barcelońska przyjęta na spotkaniu 25 i 26 listopada składa się z preambuły i czterech części. Jako pierwsze omówiono aspekty polityczne i bezpieczeństwa. Jako środek realizacji przewidziano pogłębiony dialog polityczny oparty

---

⁷ Tamże, s. 150.

⁸ J. Deka, L. de Prada, *Euro-Med Association Agreements Implementation Guide*, Bruksela 2004, s. 10, 21, 96.

na poszanowaniu prawa międzynarodowego. Za zasady przyjęto: przestrzeganie zasad Karty NZ, rozwiązywanie sporów drogą pokojową, poszanowanie suwerenności innych narodów, przestrzeganie praw człowieka, nieingerencję w sprawy wewnętrzne innych państw. Za płaszczyznę współpracy uznano zwalczanie terroryzmu, zapobieganie przestępczości zorganizowanej i handlowi narkotykami, promowanie zasad nieprolifracji broni masowego rażenia. Zadeklarowano również powstrzymanie się od nadmiernej rozbudowy swojego potencjału militarnego, a także rozważano możliwość przyjęcia katalogu środków budowy zaufania i bezpieczeństwa. W części tej nie ma wspólnych celów ani zapowiedzi wspólnych działań, które umożliwiłyby ich osiągnięcie. Brak jest też zapisu, który mówiłby o instytucjonalizacji dialogu, co stwarza niebezpieczeństwo, iż zabraknie centrum politycznego odpowiadającego za rozwój partnerstwa.

Część druga, mówiąca o partnerstwie ekonomicznym i finansowym, jest najdłuższa i najbardziej konkretna. Za cel postawiono sobie rozwój gospodarczy całego regionu. Aby to osiągnąć, należy: przyspieszyć rozwój społeczno-ekonomiczny oraz dążyć do jego wyrównania w poszczególnych krajach, poprawić warunki życia i poziom zatrudnienia. Deklaracja ta proponuje trzy środki realizacji wytyczonych celów: utworzenie strefy wolnego handlu, współpracę w dziedzinach niezbędnych dla rozwoju gospodarczego (czyli w przemyśle, rolnictwie, energetyce, telekomunikacji, transporcie, nauce i technologii oraz ochronie środowiska), a także znaczną pomoc finansową Unii Europejskiej dla krajów partnerskich. Przy wprowadzaniu strefy wolnego handlu przewidziano zawieranie nowych układów (pomiędzy poszczególnymi partnerami a UE i jej państwami) oraz umów o wolnym handlu pomiędzy państwami partnerskimi. Strefa wolnego handlu ma powstać do 2010 roku. Znoszenie barier celnych miało być stopniowe i odmienne dla każdej kategorii produktów. I tak, na artykuły przemysłowe przewidziano całkowite zniesienie cła, a handel produktami rolnymi miał ulegać stopniowej liberalizacji. Główną zasadą przy budowie strefy wolnego handlu miał być rozwój sektora prywatnego oraz budowa społecznej gospodarki rynkowej.

Trzecia część deklaracji barcelońskiej mówi o partnerstwie w sprawach społecznych, kulturalnych i humanitarnych. Postanowiono zająć się wspólnie: rozpowszechnianiem wiedzy na temat innych kultur, języków i religii, rozwojem współpracy między mediami (*MED-Media Program*), wymianą młodzieży (*Euro-Mediterranean Youth Exchange Program*), prawami edukacji, współpracą w dziedzinie zdrowia⁹. Dużo miejsca poświęcono sprawom migracji (*MED-Migration*

---

⁹ *MEDA Team Information: 'From MEDA I to MEDA II: What's new?'*, 'Euromed Special Feature', No 21, Bruksela, May 2001, p. 1–2.

Program). Państwa południowe zobowiązały się do podjęcia działań mających na celu zmniejszenie presji migracji, w tym: tworzenie nowych miejsc pracy, przeprowadzanie szkoleń oraz przyjęcie odpowiednich regulacji, które zapewnią przestrzeganie zasad readmisji.

Ostatnia część dotyczy kroków po konferencji. Opisane są w niej instytucje powołane do obsługi organizacji, które miały przyjąć następujące formy:

- regularne spotkania ministrów spraw zagranicznych, z zadaniem kontrolowania i oceny wykonywanych postanowień zawartych w deklaracji;
- konferencja *ad hoc* ministrów poszczególnych sektorów;
- kontakty między społeczeństwami (organizacje rządowe, pozarządowe).

Został powołany również Komitet Eurośródziemnomorski, w skład którego weszła „Trójka” UE i po jednym reprezentancie z każdego państwa partnerskiego. Zbiera się on średnio cztery razy do roku. Zadania tego organu to przygotowywanie konferencji szefów dyplomacji, kontrola postępów partnerstwa, ustalanie terminów spotkań i podejmowanych na nich zadań. Pracami przygotowawczymi miały zajmować się odpowiednie departamenty Komisji Europejskiej. Ustalono również datę następnego spotkania ministrów spraw zagranicznych, przypadającą na pierwszą połowę 1997 roku.

Głównym forum politycznym procesu barcelońskiego są konferencje ministrów spraw zagranicznych. Do tej pory, poza inauguracyjną konferencją w Barcelonie, odbyło się sześć spotkań, ostatnie w maju 2005 roku¹⁰. Spotkania te mają spełniać kilka funkcji: po pierwsze jest to forum koordynacyjne dla działań podejmowanych w ramach różnych „koszyków”, po drugie to organ oceniający działania partnerstwa, po trzecie dokonywane są na nim zmiany w założeniach całego procesu¹¹.

Druga konferencja odbyła się w La Valetcie na Malcie w dniach 15–16 kwietnia 1997 roku. Warunki zewnętrzne były dość trudne, gdyż doszło do wzrostu napięć w stosunkach izraelsko-arabskich. Uczestnicy konferencji zgodzili się, aby Komitet Eurośródziemnomorski był najwyższą instytucją procesu barcelońskiego. Państwa arabskie były zaniepokojone brakiem równowagi między trzema filarami oraz zarzucały UE, że jej „zaangażowanie ekonomiczne wynika jedynie z troski o własne bezpieczeństwo”¹². Generalnie, założenia z Malty zmierzały do konkretyzacji celów ustalonych w Barcelonie.

---

¹⁰ http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/conf/index.htm

¹¹ *EU Strategic Partnership with the Mediterranean and the Middle East*, No 78, 23 June 2004, pp. 1–6, http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/publication/2004/euromed_report_78_en.pdf

¹² A. Zajac, *Partnerstwo Eurośródziemnomorskie*, Warszawa 2000, s. 39.

Trzecia konferencja miała miejsce w Stuttgarcie w dniach 15–16 kwietnia 1999 roku. Zewnętrzne warunki polityczne znowu były niekorzystne, narastał bowiem konflikt wokół Kosowa. Skupiono się na dwóch aspektach: konieczności przestrzegania praw człowieka oraz współpracy i integracji gospodarczej. W ramach drugiego koszyka przedstawiono sześć priorytetowych obszarów współpracy, wokół których miała nastąpić konkretyzacja działań dotyczących: ochrony środowiska, przemysłu, energii, wykorzystywania zasobów wodnych, transportu, budowy społeczeństwa informacyjnego. Przyjęto również „Wytyczne do pracy nad Eurośródziemnomorską Kartą Pokoju i Stabilności”. Na konferencję zaproszono przedstawiciela Libii, któremu przedstawiono propozycję wstąpienia do procesu, pod dwoma warunkami: zdjęcia z Libii sankcji ONZ, które nałożone zostały na nią po ataku bombowym w Lockerbie w 1993 roku, oraz zaakceptowania dotychczasowych postanowień barcelońskich.

Czwarty szczyt odbył się w Marsylii w dniach 15–16 listopada 2000 roku, w jeszcze bardziej napiętej sytuacji zewnętrznej niż poprzednie. Spowodowana ona była zaostrzeniem konfliktu między Izraelem a Palestyńczykami, po tym jak Ariel Szaron odwiedził Wzgórze Świątynne. Na spotkaniu podsumowano pięcioletnią współpracę. Stwierdzono, że działania w ramach poszczególnych filarów rozwijają się nierównomiernie. Ogłoszono przyjęcie przez Radę Europejską wspólnej strategii UE wobec państw regionu Morza Śródziemnego, która była próbą całościowego ujęcia polityki Unii wobec tych krajów. Komisja Europejska dokonała podsumowania działalności PB i przedstawiła następujące komplikacje:

- zbyt wolny proces negocjacji i ratyfikacji nowych umów;
- brak większych działań w celu przestrzegania praw człowieka i zwalczania terroryzmu;
- niechęć niektórych państw do przeprowadzenia reform ekonomicznych;
- zbyt skomplikowany proces udzielania pomocy finansowej w ramach programu MEDA¹³.

Została uzgodniona również forma projektu Karty Pokoju i Stabilności. W Marsylii przedstawiono pomoc finansową na lata 2000–2006, która przewidywała 5,350 mld euro z budżetu EU oraz 7,4 mld euro z Europejskiego Banku Inwestycyjnego¹⁴.

¹³ http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/conf/marseilles/conclusions_en.pdf

¹⁴ Szerzej na temat finansowania programu MEDA zob.: *Council Regulation (EC) No 2698/2000 of 27 November 2000 amending Regulation (EC) No 1488/96 on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership*, ‘Official Journal of the European Communities’, http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/cr2698_00_en.pdf

Piąta konferencja odbyła się w Walencji w dniach 22–23 kwietnia 2002 roku. Narastał konflikt arabsko-izraelski, w obradach nie wzięła udziału Syria i Liban, a delegacje Izraela i Palestyny miały niższą niż ministerialną rangę. Na spotkaniu przyjęto dwa dokumenty: „Konkluzję Prezydencji”, będącą ogólną deklaracją polityczną oraz „Plan działań”. W pierwszym dokumencie zawarto opis działania partnerstwa i ważne wydarzenia w regionie, szczególnie w rejonie bliskowschodnim. W Walencji podpisano Układ Eurośródziemnomorski z Algierią. Zdecydowano także o utworzeniu Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Parlamentarnego (EMPA)¹⁵.

W 2003 roku powstał dokument zatytułowany „Szersza Europa — jej sąsiedztwo: Nowe ramy stosunków ze wschodnimi i południowymi sąsiadami”. Dotyczył on Rosji, Ukrainy, Białorusi, państwa Maghrebu i Maszreku¹⁶. Raport dotyczył dwóch celów polityki dobrosąsiedzkiej: współpracy z partnerami w celu redukcji ubóstwa i budowania obszaru wspólnoty gospodarczej, wspólnych wartości, pogłębiania integracji ekonomicznej, rozwijania stosunków politycznych oraz wspólnej odpowiedzialności w zapobieganiu konfliktom. Proponował on jednocześnie jedenaście środków umożliwiających ich osiągnięcie. Były to między innymi:

- promocja inwestycji zagranicznych;
- promocja integracji krajów sąsiedzkich;
- preferencje handlowe i otwieranie rynków wspólnotowych;
- promocja praw człowieka i współpracy kulturalnej;
- włączenie sąsiadów w transeuropejskie sieci transportowe, energetyczne i telekomunikacyjne.

Treść tego raportu była dyskutowana na spotkaniu szefów dyplomacji na Krecie w dniach 26–27 maja 2003 roku.

Szósta konferencja odbyła się w Neapolu w dniach 2–3 grudnia 2003 roku. Podjęto decyzję o powołaniu Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Parlamentarnego, które uznano za organ konsultacyjny PE. Składa się ono z przedstawicieli parlamentów krajów członkowskich. W spotkaniu brali udział również przedstawiciele krajów Europy Środkowej, którzy pół roku później stali się pełnoprawnymi członkami UE oraz Partnerstwa. W związku z trwającą od marca 2003 roku wojną

---

¹⁵ Regulamin Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Parlamentarnego zmieniony na posiedzeniu plenarnym EMPA 17 marca 2009 r., http://www.europarl.europa.eu/intcoop/empa/euromedkeydocuments/17052009rop_pl.pdf

¹⁶ Szerzej na temat relacji Federacji Rosyjskiej z Unią Europejską zob.: *Medium-term Strategy for Development of Relations between the Russian Federation and the European Union (2000-2010)*, http://europa.eu.int/external_relations/russia/russian_medium_term_strategy/

w Iraku zaapelowano do wszystkich krajów Bliskiego i Środkowego Wschodu o pomoc w ustabilizowaniu sytuacji w tym kraju, a także o potwierdzenie zobowiązania o pomocy ekonomicznej i politycznej w odbudowie Iraku.

Ostatnia jak dotąd, siódma konferencja odbyła się w Luksemburgu w dniach 30–31 maja 2005 roku. Dokonano na niej oceny blisko dziesięcioletniej współpracy, zarówno sukcesów jak i porażek. Dyskutowano również na temat przyjęcia nowych członków — Libii i Mauretanii.

Oprócz konferencji ministrów spraw zagranicznych istnieją jeszcze dwie formy dialogu, a mianowicie: ministerialne konferencje sektorowe oraz Eurośródziemnomorskie Forum Plenarne.

Jeśli chodzi o konferencje sektorowe, to na spotkaniach podejmowane są decyzje odnoszące się do jednego z aspektów współpracy. Ich efektem są deklaracje, w których państwa starają się określić priorytety lub inicjować wprowadzanie w życie różnych programów współpracy¹⁷. Warto zauważyć, że spośród dwudziestu konferencji sektorowych, które odbyły się do tej pory, żadna nie została poświęcona sprawom bezpieczeństwa i polityki.

ROZWÓJ PROCESU BARCELÓŃSKIEGO

Partnerstwo przewiduje dwie formy dialogu politycznego — na zasadzie regionalnej i bilateralnej. Dialog regionalny odbywa się na trzech poziomach: ministerialnym, dyplomatów oraz „Wysokich Przedstawicieli”. Spotkania ministrów spraw zagranicznych są głównym forum politycznym partnerstwa, odbywają się w dwóch formułach. Pierwsza z nich to konferencja eurośródziemnomorska, organizowana co pół roku. Każde spotkanie nosi nazwę Barcelona i opatrzone jest kolejną cyfrą rzymską, i tak na przykład ostatnie spotkanie w Luksemburgu nosi nazwę Barcelona VII. Druga to spotkania dyplomatów zwane Komitetem Eurośródziemnomorskim, odbywają się cztery razy do roku. Każde składa się z „Trójki” UE oraz przedstawicieli państw partnerskich na poziomie wysokich dyplomatów. Do ich głównych zadań należy przygotowywanie spotkań ministrów, ocenianie i analizowanie postępów. Jest to najważniejsze forum konsultacyjne partnerstwa. Posiedzenia odbywają się przeważnie w Brukseli. Spotkania „Wysokich Przedstawicieli” odbywają się średnio co dwa miesiące, ich częstotliwość wzrasta tuż przed konferencjami ministrów

---

¹⁷ *Communication from the Commission — European Neighbourhood Policy Strategy Paper*, Komisja Europejska, Bruksela 2004, s. 22.

spraw zagranicznych. Komitet i Przedstawiciele spotykają się praktycznie na tym samym poziomie i niemal w tym samym gronie. Obradom przewodniczy zwykle aktualna prezydencja UE.

Płaszczyzna bilateralna z odpowiednimi umowami dwustronnymi stanowi podstawę dialogu politycznego między Unią Europejską a państwami śródziemnomorskimi¹⁸.

ŚRODKI BUDOWY ZAUFANIA I BEZPIECZEŃSTWA

Obowiązuje koncepcja „środków budowy partnerstwa”, która stosuje łagodne środki rozwijające bezpieczeństwo, ale pozwala na uniknięcie posądzenia o ingerencję w sprawy wewnętrzne jakiegoś państwa. Obecnie funkcjonują w tym zakresie trzy programy:

1. EuroMesCo — to sieć instytutów, obecnie z 35 krajów, specjalizujących się w sprawach międzynarodowych i bezpieczeństwa lub zajmujących się regionem śródziemnomorskim. Skupia 38 członków, między innymi Królewski Instytut Spraw Międzynarodowych i Francuski Instytut Spraw Międzynarodowych, oraz piętnastu obserwatorów. Zadaniem komisji jest prowadzenie badań nad obecną sytuacją międzynarodową. EuroMesCo zarządzane jest przez dziewięcioosobowy komitet.
2. Seminaria maltańskie — to spotkania i kursy dla dyplomatów państw członkowskich organizowane i zarządzane przez Uniwersytet w La Valetta. Ich zadaniem jest oddziaływanie na elity państwowe i zapoznanie funkcjonariuszy państwowych z dorobkiem organizacyjnym w tym zakresie.
3. Disaster Management Program (DMP) — to powołany do życia w 1998 roku program współpracy służb ratowniczych w razie klęsk żywiołowych. Jego celem jest stworzenie sieci powiązań pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo publiczne, by wspólnie zapobiegać i reagować na klęski żywiołowe. Główną formą współpracy są kury, szkolenia i wspólnie przeprowadzane ćwiczenia.

Można pokusić się o stwierdzenie, iż budowa Partnerstwa Śródziemnomorskiego jest osiągnięciem samym w sobie. Na jego forum dyskutuje się o tak delikatnych kwestiach, jak terroryzm czy rozpowszechnianie broni. Sukcesem jest

---

¹⁸ http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/bilateral_relations.htm

posadzenie przy jednym stole wielu różnych państw. Władze palestyńskie traktowane są jak równorzędny partner, a rozmowy kontynuowano nawet w okresach wzmożonej walki. Nie można też pominąć powstania Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Parlamentarnego, inauguracji Fundacji Dialogu Kultur i Cywilizacji im. Anny Lindh czy utworzenia Eurośródziemnomorskiej Platformy Pozarządowej (platformy organizacji pozarządowych na rzecz forum obywatelskiego). Znaczące osiągnięcie stanowi też postępująca modernizacja dzięki reformom w państwach partnerskich. Wśród pozytywnych efektów wymienia się również postęp w zakresie przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności, rozwoju państwa prawnego oraz demokracji w regionie¹⁹. W kwestii zakładanej Strefy Wolnego Handlu przewidyuje się jej pełne funkcjonowanie w ciągu kilku lat. Już teraz wszystkie towary przemysłowe pochodzące z krajów partnerskich mają bezcłowy dostęp na rynki unijne.

Trudno jednak o jednoznaczną ocenę Partnerstwa Śródziemnomorskiego, które z jednej strony próbuje ustabilizować sytuację w regionie oraz dokonać przełomu w stosunkach wzajemnych na linii Europa — Bliski Wschód i Afryka Północna, a z drugiej jest przedsięwzięciem, które od początku napotykało na trudności z uwagi na sytuację międzynarodową, ograniczenia wewnętrzne samej UE oraz zaśłości historyczne i współczesne. W kwestii wypełniania poszczególnych założeń procesu barcelońskiego należy obiektywnie stwierdzić istnienie rozdzźwięku pomiędzy początkowymi oczekiwaniami a rzeczywistymi możliwościami ich spełnienia.

Na szczycie w Paryżu w dniach 13–14 lipca 2008 roku ustanowiono Unię dla Morza Śródziemnego (UMŚ) — wielostronne forum współpracy regionalnej, które ma wzmocnić proces barceloński przez realizację konkretnych projektów. Niejasności co do instytucjonalnego umocowania i finansowania oraz konflikty regionalne będą utrudniały osiągnięcie stawianych przed nią celów. Mimo to wskazane jest wykorzystanie przez Polskę możliwości stwarzanych przez UMŚ dla prowadzenia polityki wobec państw arabskich. Powstanie tego forum umacnia też tendencję do rozwoju współpracy w formatach regionalnych, a to zwiększa szansę na realizację Wschodniego Partnerstwa.

13 lipca w Paryżu odbyło się spotkanie głów państw i szefów rządów krajów Unii Europejskiej oraz basenu Morza Śródziemnego, na którym przyjęto deklarację ustanawiającą nowe forum współpracy regionalnej „Proces barceloński: Unia dla Morza Śródziemnego”. Paryski szczyt kończy starania Nicolasa Sarkozy’ego, który jeszcze jako kandydat na prezydenta Francji 6 maja 2007 roku zaproponował

---

¹⁹ Na temat praw człowieka i demokracji w regionie zob.: *European Initiative for Democracy and Human Rights*, http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/eidhr/committee_en.htm

utworzenie Unii Śródziemnomorskiej. Pierwotne założenia przewidywały utworzenie struktury luźno związanej z UE, z odrębnymi instytucjami i mechanizmem spotkań wzorowanym na G8. Obejmować miała ona wyłącznie państwa śródziemnomorskie UE oraz pozostałe kraje regionu i służyć rozwiązywaniu problemów dotyczących migracji, energii, ochrony środowiska, nauki i polityki audiowizualnej. Ostatecznie projekt został wpisany w proces barceloński, a biorą w nim udział wszystkie państwa członkowskie UE.

UMŚ jest skierowana do wszystkich uczestników i obserwatorów Partnerstwa Eurośródziemnomorskiego oraz Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czarnogóry i Monako. Jej celem jest ożywienie procesu barcelońskiego. Dotychczasowy dorobek współpracy eurośródziemnomorskiej ma być wzbogacony o realizację konkretnych projektów przyczyniających się do większej integracji regionu. W trakcie spotkania w Paryżu przyjęto sześć pierwszych, które dotyczą: oczyszczania Morza Śródziemnego, wykorzystania energii słonecznej, poprawy infrastruktury transportowej, ochrony ludności cywilnej przed katastrofami naturalnymi, utworzenia Uniwersytetu Eurośródziemnomorskiego oraz rozbudowy mechanizmów kredytowania dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Uczestnicy zdecydowali również, że w ramach UMŚ nastąpi rozbudowa instytucji. Co dwa lata będą odbywały się spotkania na szczęblu głów państw i szefów rządów. Wprowadzono instytucję wspólnej prezydencji, sprawowanej jednocześnie przez państwo odpowiedzialne za przewodniczenie Radzie UE oraz — ze strony partnerów śródziemnomorskich — przez kraj wybrany w drodze konsensusu na okres dwóch lat (obecnie Egipt). Podjęto także decyzję o utworzeniu dwóch instytucji pomocniczych: sekretariatu zajmującego się przygotowaniem propozycji projektów oraz stałego komitetu wspólnego, odpowiedzialnego za wspieranie wspólnej prezydencji w przygotowywaniu spotkań na najwyższym szczęblu.

Jako „projekt projektów” UMŚ konkretyzuje i instytucjonalizuje współpracę w regionie. Może to mieć duże znaczenie gospodarcze i polityczne, pod warunkiem że projekty przyczynią się do rozwoju gospodarczego regionu i staną się rzeczywistą podstawą wspólnych działań. Jest to szczególnie ważne z punktu widzenia państw spoza UE, które poprzez udział w pracach instytucji oraz w projektach powinny zająć pozycję równorzędnych partnerów współtworzących wszystkie przedsięwzięcia.

Podstawowym problemem jest instytucjonalna relacja między UMŚ a Partnerstwem Eurośródziemnomorskim. Adresatami pierwszej inicjatywy są bowiem także państwa niebędące członkami Partnerstwa. W związku z powstaniem Unii dla Morza Śródziemnego określenie proces barceloński i nazwa Partnerstwo Eurośródziemnomorskie nie mogą być już dłużej traktowane jako synonimy. W czasie

paryskiego spotkania nie udało się do końca wyjaśnić tej kwestii, a jej rozwiązanie odsunięto do spotkania ministrów spraw zagranicznych w listopadzie 2008 roku. UMŚ stanie się prawdopodobnie „parasolem” umożliwiającym skupienie różnych inicjatyw w regionie oraz porządkującym istniejące struktury.

Z perspektywy regionu śródziemnomorskiego najkorzystniejsze byłoby wcielenie w życie zawartej w deklaracji UMŚ idei połączenia realizacji krótkoterminowych projektów z długofalowymi celami stworzenia w regionie obszaru pokoju, bezpieczeństwa i dobrobytu. Niejasna jest też kwestia pozyskiwania środków. Niektóre z projektów zaproponowanych w czasie paryskiego spotkania są już realizowane w ramach Partnerstwa, a wkładem UMŚ ma być stworzenie warunków do ich częściowego finansowania przez sektor prywatny. Nie wiadomo jednak, jak zachęcić do tego inwestorów z państw UE, którzy są tylko w niewielkim stopniu zainteresowani regionem.

Realizacja UMŚ może napotkać także na trudności natury politycznej. Choć po przekształceniu koncepcji Unii Śródziemnomorskiej w tę inicjatywę poparli ją wszyscy członkowie UE, to jednak nadal istnieje podział na te państwa, które traktują priorytetowo kierunek wschodni i te, które są zainteresowane przede wszystkim południem.

Problemów z realizacją nowej koncepcji należy się też spodziewać ze strony państw spoza UE, do których skierowana jest UMŚ. Większość krajów arabskich wyraża poparcie dla tej inicjatywy, aczkolwiek znacznie większe zainteresowanie wzbudzał w nich pierwotny projekt. Entuzjastycznie podchodzą do niej cztery państwa bałkańskie (Albania, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra), które biorą od dłuższego czasu udział w realizowanych w regionie unijnych inicjatywach. Do grupy państw nastawionych krytycznie zaliczają się Libia i Syria, które nie akceptują udziału Izraela w UMŚ. Turcja pozostaje ostrożna wobec projektu, choć ostatecznie podpisała deklarację końcową szczytu. Zdecydowało o tym podkreślenie w dokumencie odrębności UMŚ i procesu rozszerzania UE. Dla tego kraju ważne jest również zachowanie wpływu na decyzje podejmowane w ramach przedsięwzięcia i utwierdzenie swojej pozycji w regionie. Wyczekujące stanowisko zajmuje Izrael, zainteresowany przede wszystkim bilateralnym podejściem w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, gwarantującym zbliżenie tego państwa z UE bez względu na sytuację w regionie.

W inicjatywie biorą udział państwa uczestniczące w konfliktach (konflikt izraelsko-palestyński, problem Sahary Zachodniej i Cypru), które blokują współpracę polityczną w basenie śródziemnomorskim. UMŚ nie ma instrumentów umożliwiających ich rozwiązywanie. Wydarzenia towarzyszące szczytowi paryskiemu —

obecność syryjskiego prezydenta Baszara al-Asada czy zapowiedź normalizacji stosunków między Libanem i Syrią — wynikają głównie z dążenia Francji do odgrywania większej roli na Bliskim Wschodzie. Ponadto część uczestników projektu to kandydaci do UE lub państwa z realną perspektywą członkostwa. Stawia to pod znakiem zapytania spójność UMS.

Rozbieżności polityczne oraz niejasności co do finansowania i instytucjonalnego umocowania będą z pewnością utrudniały realizację celów UMS. Wydaje się jednak, że mimo problemów związanych z wypracowaniem i prowadzeniem skutecznej polityki w basenie śródziemnomorskim zaangażowanie UE w regionie będzie się zwiększać. Istnieją tam bowiem poważne problemy społeczne i gospodarcze, które należy rozwiązać, aby zapobiec wzrastającej imigracji z państw afrykańskich. Istotne stają się też wyzwania związane z bezpieczeństwem energetycznym i ociepleniem klimatu czy zagrożenie terrorystyczne.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Borkowski P., *Partnerstwo Eurośródziemnomorskie*, Warszawa 2002.
  - [2] *Communication from the Commission — European Neighbourhood Policy Strategy Paper*, Komisja Europejska, Bruksela 2004.
  - [3] Deka J., Prada L. de, *Euro-Med Association Agreements Implementation Guide*, Bruksela 2004.
  - [4] Kisielewski T., *Nowy konflikt globalny*, Toruń 1993.
  - [5] Łukaszuk L., *Współpraca i spory międzynarodowe na morzach. Wybrane zagadnienia prawa*, Warszawa 2009.
  - [6] „Rzeczpospolita”, nr 265 z 16 listopada 1995 r.
  - [7] „Rzeczpospolita”, nr 290 z 15 grudnia 1995 r.
  - [8] Zając A., *Partnerstwo Eurośródziemnomorskie*, Warszawa 2000.
- Źródła elektroniczne
- [1] Barcelona Declaration, http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/bd.htm
  - [2] http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/bilateral_relations.htm
  - [3] http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/conf/index.htm
  - [4] http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/conf/marseilles/conclusions_en.pdf

- [5] http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/eidhr/committee_en.htm
- [6] http://europa.eu.int/comm/external_relations/euomed/cr2698_00_en.pdf
- [7] http://europa.eu.int/comm/external_relations/euomed/publication/2004/euomed_report_78_en.pdf
- [8] http://europa.eu.int/external_relations/russia/russian_medium_term_strategy/
- [9] http://www.europarl.europa.eu/intcoop/empa/euomedkeydocuments/17052009rop_pl.pdf

EURO-MEDITERRANEAN PARTNERSHIP AND UNION FOR THE MEDITERRANEAN AS PILLARS OF SECURITY IN THE REGION

ABSTRACT

The Euro-Mediterranean Partnership (EMP) is certainly the most important regional process that currently exists in the Mediterranean as it brings together all of the European Union member states and 10 Mediterranean countries. The European Union (EU) creates a significant security impact at the global level, through the projection of its own model (as a regional integration process) to the whole world. The Mediterranean can be regarded as the major area where the EU tries to project its own model. The Mediterranean is a significant region as it epitomizes the world with all its vulnerabilities in the face of global security challenges. It is the meeting point of various religions and the stage of intractable conflicts, socio-economic, and political grievances. Illegal immigration, illicit arms and drug trafficking as well as international terrorism are some of the challenges that face the Mediterranean.

Keywords:

water-area co-operation, Euro-Mediterranean Partnership, Union for the Mediterranean, regional security, European Union.

Recenzent dr hab. Tadeusz Palmowski, prof. UG